

## СОЦІОЛОГІЯ

УДК 316.74:2(477.85)

© Віталій Докаш  
(Чернівці)

### СУЧАСНИЙ СТАН, ДИНАМІКА ТА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РЕЛІГІЙНОЇ МЕРЕЖІ В ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

*У статті досліджується релігійна мережа Чернівецької області в її інституціонально-конфесійних вимірах та матеріальному забезпеченні духовних потреб населення регіону. Аналізується стан та основні тенденції змін у релігійному просторі, визначається специфіка функціонування релігійної конфесійної мережі, проводиться її кореляція із загальноукраїнською. Робляться прогнози щодо можливих змін та тенденцій розвитку релігійного середовища Буковини.*

**Ключові слова:** релігійна мережа, громада, церква, деномінації, культові споруди, релігійні організації, релігійний простір, синкретизм, універсальність.

**Вступ.** Культура, звичаї, традиції та менталітет, які складають духовний ґрунт традиційного етносу будь-якого регіону, будуються на підставі значимих для країни архетипів. Важливим історичним архетипом для України є релігія в її різноманітних течіях та напрямках і яка виконує в суспільстві ряд таких значимих соціальних функцій як комунікативна, регулятивна, інтегративна та легітимізуюча. Оскільки до того ж релігія та церква, духовенство у країні мають найвищий рівень довіри, дуже важливо знати, які зміни відбуваються в релігійному середовищі, наскільки воно відповідає нагальним проблемам суспільства. Саме це робить розглядувану проблему **актуальною** для дослідження.

**Метою** нашої роботи постає аналіз релігійної мережі Чернівецької області в її інституціонально-конфесійних вимірах у контексті демократичних змін, які відбуваються у суспільному просторі.

До основних **завдань** дослідження можна віднести наступне:

1. Аналіз релігійної мережі в її диверсифікаційних змінах.
2. Визначення соціально-культурних та політичних факторів, що впливають на зміни в релігійному просторі.
3. Проведення кореляції мережевих регіональних показників із загальноукраїнськими.
4. Прогнозування основних тенденцій змін, які можуть відбуватися у релігійно-конфесійному середовищі.

**Рівень дослідження.** Вивченням стану та диверсифікацій у релігійному просторі в Україні та в регіонах займалися А.Колодний, Л.Филипович, В.Єленський, Л.Шангіна, Н.Дудар, М.Новиченко, Н.Гаврілова, О.Кисельов та ін.

**Постановка проблеми.** Чернівецька область є своєрідним регіоном, в якому переплелися як соціокультурні, так і політичні фактори, що впливають як на систему відносин, так і життєдіяльність краю. Прикордонний характер області породжує своєрідні вектори впливу сусідніх країн (Румунія, Молдова) та закордонних релігійних центрів як на політичне, так і конфесійне життя регіону, що також кардинально впливає на ідентифікаційні функції етнічної культури. У результаті глобалізаційних процесів та інкультурації серйозним змінам піддається регіональний релігійний простір. Результатом цього постала своєрідна строката віросповідна палітра буковинської релігійної мережі та релігійності, яка у певній мірі відображає ті загальні закономірності та тенденції, які характерні для релігійного простору всієї України.

Найменша в Україні за територією – 8,1 тис. км<sup>2</sup> (1,3% від всієї площі), при чисельності населення 904 тис. осіб понад 80 національностей, вона в 417 населених пунктах нараховує 1181 релігійну організацію (1133 релігійні громади), які належать до 29 віросповідань, напрямів і течій. В середньому на один населений пункт припадає 2,8 релігійних організацій

при щільності 1,3 релігійних організацій (кількість релігійних організацій на 1 тис. населення). Заважимо, що у 2013 році було 1174 релігійних організації (1126 громад) 28 віросповідань. Зростання таким чином склало 7 релігійних організацій, 7 релігійних громад та 1 напрямок.

Для порівняння зазначимо, що в Україні на цей період було 36800 релігійних організацій (35113 громад) 120 віросповідних напрямів. Кількість релігійних організацій краю відносно всеукраїнських показників складає 3,2%, а кількість напрямів – 24,2% [1, с.51; 2, с.43; 8].

**Виклад основного матеріалу.** Аналізуючи динаміку змін релігійної мережі за попередні роки, доцільно підкреслити, що вона мала латентне існування при невеликому зростанні: 2008 р. – 19 релігійних організацій, 2009 – 8, 2010 – 26, 2011 – 17, в 2012 – 17 організацій.

Латентний характер функціонування релігійної мережі Буковини свідчить про її певну насиченість. Однак, якщо ж порівняти сучасну релігійну мережу з 2000 р., коли діяло 1048 зареєстрованих громад, то вона зросла на 133 одиниці або на 11,26% [2, с. 44; 6, с.68; 8].

Згідно з прогнозами, у подальшому очікується також відносно невелике (до 2%) зростання кількості релігійних громад, що корелюється із загальноукраїнськими показниками [3, с. 45, 46; 8].

Дані показники свідчать про високу розвинутість релігійної мережі, яка постійно знаходиться у стані диверсифікації, щоправда, латентного характеру.

Специфікою релігійного життя та функціонування релігійної мережі є те, що сьогодні відбуваються серйозні впливи на 110 румуномовних православних громад (27% від загальної кількості) з метою їх переходу під юрисдикцію Румунської Православної Церкви або ж створення у м.Чернівцях Румунського вікаріатства.

Значний вплив релігійні центри Румунії мають і на румуномовні громади протестантського віросповідання. Серед таких 32 (19,2%) із 167 діючих обласного об'єднання ЄХБ, 39 (37,1%) із 109 об'єднання ХВЄП, 14 (11,8%) з діючих 118 громад адвентистського спрямування та 11 релігійних організацій Руської Православної Старообрядницької Церкви [8].

Моніторинг релігійності України та краю свідчить, що вона є достатньо високою. Наприклад, дослідження проведені соціологічною службою Центру Разумкова в 2000, 2010 та в 2013 рр. показали, що самовизначення громадян України в параметрах релігійної віри постійно змінюється. Якщо в 2000 р. 58% громадян заявляло про свою релігійну приналежність, то в 2010 р. таких було вже 71% [12, с. 37]. Щоправда, в 2013 р. ці декларації становили вже 67%. Регіональна релігійність є дещо вищою, швидше за все її слід віднести до рівня релігійності, яку виявляють жителі Заходу країни – 86% [10, с.15].

Специфікою регіональної релігійності є й те, що вона, на відміну від галичанської, тяжіє до постмодерного типу, що, на думку В.Єленського передбачає конструювання та реконструювання позацерковних «дифузних» виявів релігії, де вигадливо поєднуються елементи громадянської релігії з християнськими віруваннями, а також набори цінностей, символів, звичаїв і поведінкових нормативів [15].

У певній мірі можна говорити про позаконфесійну, неінституційну релігійність, у яку занурюється населення. Як про це говорить В.Єленський, це масштабні вияви релігійності, суголосні сучасній індивідуалістичній культурі, тобто релігійності, яка фокусується більше на персональних запитах, ніж на пасивному використанні ритуалів та повторюванні вслід за церквою ортодоксальних істин [5, с.166]. Можна вести мову і про такий характер релігійності, притаманний регіональній, як «розмитість», коли релігія в одних ситуаціях актуалізується, а в інших – відходить на задній план [5, с.467].

З чим можна пов'язувати самозаглиблення населення, і в більшій мірі молоді, у позацерковну релігійність? Для цього, як свідчить дослідження, є багато факторів. По-перше, модерна, неінституційована релігійність – це пошук духовності, прагнення знайти стійку систему цінностей, бажання отримати психологічну та моральну підтримку обґрунтування життя [15].

Для регіону, як і для України, характерною є невідповідність між релігійними віруваннями, потребою людей у духовному досвіді і переживаннях з одного боку, та швидким падінням відвідуваності храмів і звуженням форм релігійних практик в інституціалізованій релігійній діяльності, з іншого. Науковцями такий стан релігійності називається «вірою без приналежності» [5, с.168]. Специфічним для української релігійності є й те, що притаманне

західній цивілізації – повага до віри та Церкви, маніфестація через релігію ідентичності, але не включення в релігійну інституційну сферу, що означається як «віра без приналежності». Це ще можна назвати релігією меншості «від імені більшості», тобто ситуацією, коли релігійність маніфестує активна меншість, а більшість не просто ставиться до цього з розумінням, а й виразно підтримує те, що робить меншість (відзначає релігійні свята, виконує обряди, живе згідно традицій), але не інституціоналізується [5, с.172]. Можна говорити про ще й такий парадокс релігійності як «нелінійність релігійної поведінки». Тобто, коли людина, визнаючи значимість релігійних приписів та цінностей, не завжди їм слідує. Про розмитість та позацерковний характер релігійності свідчить і те, що лише трохи більше 70% опитаних мають «тісні» і «дуже тісні» зв'язки з Церквою [5, с.467, 769].

На сьогоднішній час релігійна структура краю включає 12 управлінь та об'єднань, 1181 релігійну організацію (1133 релігійні громади), які належать до 29 напрямків та течій; 21 монастир, 7 місій та 8 духовних навчальних закладів. При громадах працювало 425 суботніх та недільних шкіл. Станом на початок 2014 р. 115 (10,1%) громад діяло без реєстрації. Нагадаємо, що в 1999 р. таких було 179, зменшення за цей період склало 64 одиниці або 55,6%, що говорить про широку демократизацію суспільства.

Зауважимо, що більшість незареєстрованих громад відносяться до Свідків Єгови, АСД Реформаційного Руху, ряд громад колишньої Ради Церков ЄХБ [3, с.44; 8].

Релігійна мережа Чернівецької області має достатню матеріальну базу для задоволення духовних потреб населення. В розпорядженні релігійних організацій знаходиться 972 культові споруди (82% забезпеченості), які обслуговує 1866 церковнослужителів (99,2% забезпеченості). Порівняно з минулим роком кількість культових споруд збільшилась на 36 одиниць (3,7%), а священників лише на 3 особи. Слушно зауважимо, що в 2012 р. забезпеченість культовими спорудами в Україні склала 67,1% [1, с.52].

Найвищий рівень забезпеченості культовими спорудами має УПЦ (98%), яка на Буковині займає домінуючі позиції. Дещо гірші показники в інших традиційних для краю конфесіях: в РКЦ – 72,7%, УГКЦ – 65%, в УПЦ КП – 55%. Різний рівень забезпеченості релігійних організацій молитовними будинками в протестантизмі: АСД – 100%, ХВСП – 86%, ЄХБ – 75%, Свідки Єгови – 56%. Характерно, що матеріальна база культової практики покращилася за рахунок введення в експлуатацію нових храмів. Так, протягом 1992-2013 років додатково введено в експлуатацію 389 культових будівель [8].

Загалом до основних тенденцій релігійної мережі області можна віднести те, що через зміну демографічного складу та урбанізацію соціальної структури вичерпуються можливості для подальшого зростання кількості релігійних організацій, як і їх напрямів. Можна також відмітити завершення періоду інтенсивного розвитку мережі протестантських деномінацій. Особливо не впливають на розвиток мережі релігійних новоутворень глобалізаційні процеси та акультурація, які швидше за все перебувають у стані переходу від латентної форми існування – до скорочення як напрямків, так і їх чисельності.

Аналіз релігійно-конфесійної мережі області свідчить, що левову частину – 631 релігійну організацію або 53,4% складають православні парафії. Цей напрямок також є першим за авторитетом і рівнем впливу на населення. Якщо ж порівняти з минулим роком, то зростання в цьому напрямі склало лише 4 одиниці (було 627 релігійних організацій). Що ж до частки Православ'я в загальній кількості організацій, то цей показник вищий від загальноукраїнського (52,2%) на 1,2% [3, с.47].

Сьогодні Православ'я представлено на Буковині трьома напрямками: УПЦ, УП КП, УАПЦ, які включають 4-и єпархіальних управління (1– УПЦ, 2 – УПЦ КП, 1 – УАПЦ), 607 громад, 18 монастирів і 1 місію. Зазначені цифри свідчать, що православне віросповідання не може претендувати на домінуючі позиції в області, оскільки 46,6% релігійних організацій відносять до інших конфесійних напрямків. До того ж, відсотковий показник кількості священнослужителів краю, що належать до Православ'я, становить лише 31,7% від загальної кількості священнослужителів краю і значно поступається протестантським деномінаціям.

Слабо розвинутою у Православ'ї є і структура недільних шкіл, яка нараховує 57 одиниць (40 в УПЦ та 17 в УПЦ КП). Слушним буде зауважити, що цей показник не змінюється уже протягом декількох років [2, с.48; 3, с.49; 8].

Найбільш потужним православним напрямом у Чернівецькій області тривалий час залишається Українська Православна Церква (УПЦ МП). Хоча УПЦ не має фіксованого членства як у протестантизмі, за деякими підрахунками її підтримує понад 300 тис. мешканців краю (33% від загальної кількості населення). В структуру цього напрямку входять 422 громади (37,2% від загальної кількості), 12 монастирів (57,1% від загальної кількості), які обслуговують 446 священнослужителів (23,6% від загальної кількості). Для проведення богослужінь УПЦ використовує 426 культових споруд (43,8% від загальної кількості).

Підготовкою та перепідготовкою кадрів в УПЦ займається приватний Чернівецький богословський інститут, що діє з 1999 року. Інститут є вищим навчальним закладом, освітня діяльність якого спрямована на підготовку фахівців із базовою вищою (бакалаврів – термін навчання 4 роки) та повною вищою (спеціалістів – термін навчання 6 років) богословською освітою. При богословському інституті діє приватна загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів та дитяча дошкільна установа «Дзвіночок». Друкованим виданням інституту є церковно-богословський часопис «Світильник», який виходить українською та румунською мовами (діє з 1999 р.). Інститут також випускає газету «Православний світогляд».

При цих позитивних показниках розвитку конфесії слід відмітити таку негативну тенденцію як руйнацію репродуктивної бази релігійності. Якщо у 2000 р., наприклад, УПЦ мала 101 недільну школу, то сьогодні – лише 40 (падіння склало 61 одиницю або 60,3%).

Менш розвинутою є мережа Української Православної Церкви Київського Патріархату (УПЦ КП), що структурно поділяється на два єпархіальних управління: Чернівецьке та Кіцманське, які у своєму складі мають 175 релігійних організацій, в тому числі 168 громад (14,7% від загальної кількості), 96 культових будівель (55% від потреби). Релігійні громади обслуговує 139 церковнослужителів (7,4% від загальної кількості). При громадах діє 17 недільних шкіл. Цю православну спільноту в області підтримує понад 40 тис. парафіян (4,3% населення).

Підготовкою кадрів священнослужителів для цього напрямку займається Богословське відділення Київської православної богословської академії при філософсько-теологічному факультеті Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, яке є історичним спадкоємцем Греко-православного теологічного факультету, який разом із філософським і юридичним факультетом стали першими у заснованому згідно з Високою ухвалою австрійського імператора Франца Йозефа від 4 жовтня 1875 року університетом у Чернівцях. Зауважимо, що єдиний в Україні богословський структурний підрозділ у складі філософсько-теологічного факультету функціонує з 1993 року. За цей час було зроблено 15 випусків. Сьогодні на богословському відділенні навчається 67 студентів, з яких 5 чоловік перебуває в сані. Богословське відділення видає збірник наукових праць «богословський вісник» (видруковано 9 чисел).

Нагадаємо, що в 2000 р. конфесія в свою структуру включала 119 громад (зростання на 49 одиниць або на 29,1%), які обслуговувало 59 священників (зростання на 80 осіб або на 57,5%).

У латентному стані залишається мережа Української Автокефальної Православної Церкви (УАПЦ, яка, як і в попередні роки, має 1 єпархіальне управління та 9 зареєстрованих громад). Структурованій мережі цей напрямок поки-що не має, перша незареєстрована громада з'явилася в 2004 р. [2, с.47; 3, с.48-50; 8].

Малочисельною в православному середовищі залишається Руська Православна Церква Білокриницької згоди, яка представлена, як і в минулому році, 9 громадами (1,9% від кількості православних громад), 2 монастирями (2 ченці) та 2 церковнослужителями, з яких 1 – іноземець [3, с.50].

Католицизм на Буковині представлено 2-ма напрямами: Римо-Католицькою Церквою (РКЦ) та Українською Греко-Католицькою Церквою (УГКЦ), домінуючі позиції серед яких протягом багатьох років займає перша.

Римо-Католицька Церква, яка за кількісними показниками в області займає п'яте місце, представлена деканатом, в структуру якого входять 33 релігійних організації (30 громад або 2,3% від загальної кількості), 3 монастирі, 24 культові споруди (2,5% від загальної кількості), які обслуговують 8 церковнослужителів (26,7% забезпеченості), які всі є іноземцями. Громада м. Чернівці видає парафіяльну газету комп'ютерною версткою, яка в основному виходить на великі свята.

Зауважимо, що динаміка розвитку цієї конфесії, що є Церквою польської меншини, досить невисока. Починаючи з 2000 р., вона зросла лише на 4 одиниці (було 26), або на 13,3%. Всі парафії РКЦ підпорядковані Львівській архідієцезії [3, с.53].

УГКЦ в області менш чисельна – 25 громад (як і в минулому році). Щоправда, в неї дещо краще динаміка розвитку ніж у РКЦ, оскільки порівняно з 2000 р. вона зросла на 8 громад або на 32% (було 17 громад). Релігійні потреби вірян задовольняють 16 культових споруд (64% забезпеченості) та 15 церковнослужителів (60% забезпеченості). При Церкві діє лише одна недільна школа (в 2000 р. їх було 2). Порівняно з минулим роком в мережі конфесії не відбулося жодних змін, що свідчить про те, що Католицизм на Буковині в його східному варіанті носить латентну форму існування.

Релігійні громади УГКЦ Чернівецької області входять до складу Коломийсько-Чернівецької єпархії, яка є складовою Івано-Франківської митрополії, утвореної в 2011 р. [3, с.53-54; 8].

Достатньо динамічно розвиваються в краї, як і в Україні, протестантські деномінації, які представлені 1 Центром Церкви Адвентистів Сьомого Дня Реформаційного Руху (АСД РР); 6-ма Обласними Об'єднаннями Євангельських Християн Баптистів (ЄХБ), Християн Віри Євангельської П'ятидесятників (ХВЄП); Духовним Управлінням Об'єднань Церков Євангельських Християн Чернівецької області, Об'єднанням Української Церкви Повного Євангелія, Чернівецьким Обласним Центром Об'єднаної Церкви Християн Віри Євангельської, буковинською Конференцією Церкви АСД.

Протестантські віросповідання нараховують 467 (41,2% від загальної кількості) зареєстрованих релігійних громад і 108 таких, що діють без реєстрації. Провідні протестантські церкви мають необхідні управлінські структури, 8 навчальних духовних закладів. Порівняно з минулим роком протестантська мережа, яка представлена 16 напрямками, зросла лише на три громади.

Зауважимо, що в 2000 р. протестантська мережа складала 43% від загальної кількості релігійних громад області 10-ти напрямів. Це свідчить про такі трансформації як зменшення кількості на 1,8% кількості громад відносно загальної кількості, але збільшення на 6 напрямів. Певною мірою це може відображати процес зменшення динаміки зростання, але збільшення кількості напрямків за рахунок процесів автономізації та сепаратизації [2, с.47; 3, с.50-51].

Найбільш чисельним напрямом у протестантському середовищі є Церква Євангельських Християн Баптистів, яка займає друге місце за кількісними показниками після УПЦ. Структура цього співтовариства нараховує 186 зареєстрованих релігійних організацій, що становить 15,8% від загальної кількості. Мережа цієї конфесії також включає 1 обласне об'єднання ЄХБ, якому підпорядковано 15 громад, 3 місії, 4 навчальних духовних заклади (Теологічний Біблійний інститут, заочний Біблійний інститут «Служіння настановленням», Чернівецький Біблійний інститут, Чернівецький регіональний Біблійний коледж), в яких навчається понад 1 тис. слухачів. Громади обслуговують 372 пастори (19,9% від загальної кількості та 2,3 на громаду), успішно функціонує 101 недільна школа (23,8% від загальної кількості).

До цього напрямку також відносяться 10 незареєстрованих громад та 1 Духовне Управління Об'єднань Церков Євангельських Християн Чернівецької області. В структуру Об'єднання також входять 7 громад, які обслуговують 10 церковнослужителів. Без реєстрації діють 3 громади колишньої Ради Церков ЄХБ.

Відзначимо, що в 2000 р. Об'єднання ЄХБ мало 148 зареєстрованих громад (зростання на 11 громад або на 6,9%), які обслуговувало 276 пасторів (зростання складає 96 осіб або 25,8%), 132 недільних школи (падіння складає 31 школу або 23,5%) [2, с.48; 3, с.51; 8].

Дещо менш розвинену мережу має Церква Християн Віри Євангельської – П'ятидесятників (ХВЄП), в структуру якої входять 118 релігійних організацій (9,9% від загальної кількості), одне Обласне Об'єднання, що включає 98 громад (8,6% від загальної кількості), місію «Євангельська вістка», 2 навчальних заклади (59 слухачів) та 70 недільних шкіл. Громади обслуговує 410 пасторів (22% від загальної кількості).

Окремо діє в п'ятидесятницькій мережі Чернівецький Обласний Центр Об'єднаної Церкви Християн Віри Євангельської та 12 незалежних громад, що йому підпорядковані.

Специфічною рисою функціонування цього напрямку є його висока динаміка розвитку за останні роки. У 2000 р., наприклад, цей напрямок мав лише 77 зареєстрованих громад (зростання склало 21 одиницю або 21,4%), які обслуговувало 174 пастори (зростання склало 236 осіб або 57,6%), 39 недільних шкіл (зростання склало 31 школу або 44,3%). Останнє свідчить про те, що конфесія покращує в останні роки базу для репродукції релігійності [2, с.48; 3, с.51-52; 8].

Четверте місце за кількісним показниками у Чернівецькій області займає адвентизм, який складається із двох напрямків: Буковинська Конференція та Реформаційний Рух.

Церква Адвентистів Сьомого Дня (АСД) нараховує 99 організацій, які охоплюють Чернівецьку, Івано-Франківську та Тернопільську області. У Чернівецькій області цей напрямок представлений 96 громадами (8,5% від загальної кількості), які обслуговує 238 пасторів (12,8% від загальної кількості, 2,5 на 1 громаду). При Церкві працюють 116 суботніх шкіл та Богословський інститут із 116 слухачами.

Для порівняння нагадаємо, що у 2000 р. Конференція мала 87 громад (зростання склало 9 громад або 9,4%), які обслуговувало 228 пасторів (зростання склало 10 осіб або 4,2%), 87 суботніх шкіл (зростання 29 шкіл або 25%) [2, с.48-49; 3, с.52; 8].

Інша гілка – АСД Реформаційного Руху має у м. Чернівці Центр Української Уніонної Конференції Церкви АСД РР, який є частиною Східно-Європейського Дивізіону. В підпорядкуванні цієї структури знаходяться 8 зареєстрованих громад та 11 громад без реєстрації. Потребами віруючих опікуються 19 пасторів, діє 6 суботніх шкіл. За роки незалежності збудовано 5 культових приміщень, одне – орендується.

Найменш чисельною в протестантському середовищі є Церква Свідків Єгови, яка нараховує 23 зареєстрованих громади (2% від загальної кількості), які обслуговує 63 церковнослужителі (3,4% від загальної кількості). При громадах діють 40 релігійних шкіл. Достатньо високим є відсоток незареєстрованих організацій – 40.

Зазначимо, що в 2000 р. деномінація мала 20 зареєстрованих (зростання склало лише 3 одиниці або 13%) і 21 незареєстровану громаду (зростання склало 19 громад чи 47,5%).

Таким чином, порівняно з попередніми роками кількість зареєстрованих громад збільшилась лише на 2 одиниці і в той же час збільшилась кількість незареєстрованих громад. Останнє свідчить про те, що деномінація займає поки-що не зовсім зважену позицію як до суспільства, так і до держави, оскільки орієнтується на есхатологічне майбутнє та проводить досить активну місіонерську роботу [2, с.49; 3, с.52-53; 8].

Представлені на мапі Буковини й релігійні організації харизматичного спрямування. До них відноситься Об'єднана Церква Повного Євангелія, куди входять 7 громад. Окремо діють 12 незалежних громад цього напрямку. Релігійні потреби віруючих задовольняють 25 церковнослужителів.

До малочисельних в краї можна віднести громади юдейського культу, в структуру яких входять 9 громад, 2 монастирі (2 черниці) та 25 церковнослужителів; Церкву Ісуса Христа Святих Останніх Днів (мормонів), яка має 1 громаду (60 осіб). Це також 2 громади Союзу Церкви Божої; 1 Новоапостольської, 1 Назарян, 1 незалежна громада мусульман.

Майже не розвиваються на Буковині східні культури орієнталістського спрямування, репрезентовані неоіндуїзмом та буддизмом (діють без реєстрації). Не отримали розвитку громада Свідомості Крішни (біля 20 осіб), Шрі Чинмоя (30 осіб), Махаріші (15 осіб), віра Багаї, які дислоковані у м. Чернівці. Неоязичники в краю представлені 4 громадами РУНВіри (бл. 100 осіб).

Без реєстрації своїх статутів під виглядом громадських організацій в обласному центрі функціонують прихильники Агні-Йоги, Реріха, вчення Порфірія Іванова, Церкви Останнього Заповіту [2, с.50; 3, с.54; 8].

**Висновки.** Аналіз релігійної мережі краю та процесів диверсифікації, які проходять в релігійному середовищі дозволяє зробити ряд узагальнень:

1. Релігійна мережа Буковини є поліконфесійною і такий її стан залишиться на довгі роки. Вона буде розвиватися невисокими темпами і скоріше всього буде мати латентну форму існування (не більше 2% в рік).
2. У релігійному середовищі краю буде формуватися новий тип релігійності (т.зв. «дифузна релігія»), який характеризується розмитістю, позаінституційними духовними практиками, синкретизмом та універсальністю.
3. Вагомим чинником та основним ідентифікатором в краї залишиться Православ'я, яке все більше буде отримувати національне забарвлення.
4. Дещо призупиниться динаміка розвитку протестантського середовища, для якого будуть притаманні риси автономізації та сепаратизму, що призведе до дроблення великих релігійних громад та виникнення нових.
5. Проблемою на подальші роки для релігійних організацій краю залишиться невисока забезпеченість культовими спорудами та кадрами священнослужителів.
6. Малоефективною залишиться база репродукції релігії – відкриття нових духовних закладів і розвиток системи катехатичної освіти.
7. У латентній формі залишиться функціонування на Буковині мережі конфесій національних меншин та новоутворень.

### **Література**

1. Докаш В. Релігійна мережа України в її інституціональних вимірах: компаративний аналіз / В.Докаш // Релігія та Соціум. Міжнародний часопис. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. – №1(7). – С. 50-56.
2. Докаш В. Релігійна мережа Буковини в її інституційно-трансформаційних змінах (2000 – 2012 pp.) / В.Докаш, О.Докаш // Релігія та соціум у контексті глобальних трансформацій: матеріали Міжн. наук.-практ. Інтернет-конф. 29-30 травня 2012 р. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. – С. 43-51.
3. Докаш В. Релігійна мережа Буковини у контексті соціокультурних трансформацій / В.Докаш // Соціокультурні виміри релігійних процесів у світі та в Україні: матеріали Міжн. наук.-практ. Інтернет-конф. 30-31 травня 2013 р. / За заг. ред. проф. Докаша В.І. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2013. – С. 45-56.
4. Дудар Н. Релігія і віра в житті українців / Н.Дудар, Л.Шангіна // Національна безпека і оборона. – Київ: Центр Разумкова, 2000. – №10. – С. 83-98.
5. Єленський В. Велике повернення: релігія у глобальній політиці та міжнародних відносинах кінця ХХ – початку ХХІ століття / В.Єленський. – Львів, Видавництво Українського католицького університету, 2013. – 504 с.
6. Інформаційний звіт Міністерства культури за 2011 рік «Про стан і тенденції розвитку релігійної ситуації та державно-конфесійних відносин в Україні» [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://www.irs.in.ua/index.php?com\\_content&view=article&id=1034%3A1&catid=51%3Astats&Itemid=79&lang=uk](http://www.irs.in.ua/index.php?com_content&view=article&id=1034%3A1&catid=51%3Astats&Itemid=79&lang=uk)
7. Новиченко М. Особливості розвитку державно-церковних відносин і релігійно-церковного комплексу в сучасній Україні / М.Новиченко // Міжетнічні та міжконфесійні відносини в контексті сучасних суспільних трансформацій. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 29-30 квітня 2010 р. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. – С. 127-132.
8. Стан і тенденції розвитку релігійної ситуації та державно-конфесійних відносин в Чернівецькій області [Електронний ресурс] – Режим доступу: [www.oda.cv.ua](http://www.oda.cv.ua)
9. Релігійність українського суспільства: рівень, характер, особливості // Національна безпека і оборона. – Київ: Центр Разумкова, 2002. – №10. – С. 14-21.
10. Релігійність українців: рівень, характер, ставлення до окремих аспектів церковно-релігійної ситуації і державно-конфесійних відносин // Національна безпека і оборона. – Київ: Центр Разумкова, 2013. – №1. – С. 15-40.
11. Релігія і влада в Україні: проблеми взаємовідносин. Інформаційні матеріали до круглого столу на тему: «Державно-конфесійні відносини в Україні станом на 2013 рік: рух до партнерства держави і церкви чи до кризи взаємин?» 22 квітня 2013 р. – Київ, квітень 2013 р. – 47 с.
12. Рівень і характер релігійності українського суспільства // Національна безпека і оборона. – Київ: Центр Разумкова, 2011. – №1-2. – С. 37-61.

13. Церковно-релігійна ситуація і державно-конфесійні відносини в Україні: підсумки десятиліття, тенденції і проблеми // Національна безпека і оборона. – Київ: Центр Разумкова, 2011. – №1-2. – С.37-61.
14. Шангіна Л.І. Віра і релігія в житті українців / Л.І. Шангіна. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ucpps.com.ua/ukr/all/ourna/2000-10/html/83.shtml>
15. <http://dc-summit.info/razdely/vera/1594-religijnist-ukrainskogo-suspilstva-golovni-tendencii-zmin.html>

Vitaly Dokash

### The present status, dynamics and key trends Religious network in the Chernivtsi region

*The article examines the religious network of Chernivtsi region in its institutional and religious dimensions and material support of spiritual needs of the region. Analyzed conditions and the main trends in religious space, determined the specific functioning of religious denominational network, held its correlation. Conducted predictions of possible changes and trends in the religious environment of Bukovina.*

**Keywords:** religious network, community, church, denominations, churches, religious organizations, religious space, syncretism, universalism.

Віталій Докаш

### Современное состояние, динамика и основные тенденции развития религиозной сети в Черновицкой области

*В статье исследуется религиозная сеть Черновицкой области в ее институционально-конфессиональных измерениях и материальном обеспечении духовных потребностей населения региона. Анализируется состояние и основные тенденции изменений в религиозном пространстве, определяется специфика функционирования религиозной конфессиональной сети, проводится ее корреляция с общеукраинской. Делаются прогнозы относительно возможных изменений и тенденций развития религиозной среды Буковины.*

**Ключевые слова:** религиозная сеть, община, церковь, деноминации, культовые сооружения, религиозные организации, религиозное пространство, синкретизм, универсальность.

*Надійшла до редакції 3.02.2014 р.*